Nr 30

Finansutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1971: 115 gjorda framställning rörande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1971: 115 har Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 23 april 1971 föreslagit riksdagen att

1) antaga förslag till förordning om ändring i förordningen (1970: 99) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

2) godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i statsrådsprotokollet,

3) till *Avskrivning av nya kapitalinvesteringar* för budgetåret 1971/72 anvisa vissa reservationsanslag,

4) godkänna departementschefens beräkning av förändringarna i anslagsbehållningarna för budgetåret 1971/72,

5) godkänna departementschefens beräkning av förändringarna i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1971/72,

6) besluta att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avses i 10 § 1 mom. förordningen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, skall för budgetåret 1971/72 ingå i preliminär skatt med 100 % av grundbeloppet,

7) godkänna departementschefens beräkning av driftbudgetens inkomster för budgetåret 1971/72 enligt den vid statsrådsprotokollet fogade specifikationen,

8) godkänna förslaget till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1971/72,

9) på kapitalbudgeten beräkna den mot investeringsplanen svarande inkomsttiteln *lånemedel* till 4 483 018 000 kr.

Till statsrådsprotokollet i detta ärende har fogats som

Bilaga 1: Reviderad nationalbudget för år 1971

Bilaga 2: Långtidsbudget för perioden 1971/72—1975/76

Bilaga 3: 1970 års långtidsutredning och remissinstanserna

Bilaga 4: Riksrevisionsverkets approximativa beräkning rörande budgetutfallet för 1970/71

Bilaga 5: Riksrevisionsverkets förnyade inkomstberäkning för budgetåret 1971/72

Bilaga 6: Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1971/72

Bilaga 7: Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till statsverkspropositionen för budgetåret 1971/72

Bilaga 8: Förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1971/72

Bilaga 9: Förändringar i riksstatsförslaget för budgetåret 1971/72 sedan statsverkspropositionen

Bilaga 10: Förslag till förordning om ändring i förordningen (1970: 99) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

Propositionen har i vad avser momenten 1 och 6 i hemställan hänvisats till skatteutskottet och i övrigt till finansutskottet. Finansutskottet kommer att behandla moment 3 i hemställan i sitt betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1971/72 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m., samt momenten 4, 5 och 7—9 i sitt betänkande angående statsregleringen för budgetåret 1971/72.

I detta betänkande behandlar utskottet den under 2 gjorda hemställan om godkännande av de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i statsrådsprotokollet. Underlaget för denna hemställan redovisas i propositionen under rubriken Reviderad finansplan 1971 (s. 2—41) med därtill hörande bilagor 1—3. I förra delen av den reviderade finansplanen behandlas den ekonomiska politiken på kortare sikt mot bakgrund av den aktuella samhällsekonomiska utvecklingen. Därefter behandlas — i anslutning till en redovisning av långtidsutredningens resultat — den ekonomiska politikens mer långsiktiga avvägningsproblem.

1. *Konjunkturer och ekonomisk politik.* I fråga om den nu gjorda bedömningen av de internationella konjunkturutsikterna framhåller departementschefen att den inte på något avgörande sätt skiljer sig från den som redovisades i den ursprungliga finansplanen. I Förenta staterna har den expansiva ekonomiska politiken medverkat till ett begynnande konjunkturuppsving. Den västeuropeiska konjunkturen karakteriseras av vissa avmattningstendenser, som dock bedöms bli av förhållandevis kortvarig natur. Osäkerheten knyter sig främst till styrkan och varaktigheten av den nuvarande uppbromsningen i Västtyskland. I summa är det troligt att den ekonomiska tillväxten för OECD-området som helhet blir något högre 1971 än under fjolåret. Världshandelns volym beräknas öka med ca 5 %.

När det gäller utvecklingen inom Sveriges ekonomi under den hittills förflutna delen av 1971 framhåller departementschefen att den i huvudsak motsvarat de bedömningar som lades fram i årets finansplan. Produktion, investering, konsumtion och utrikeshandel har i stort sett utvecklats enligt ritningarna. Utvecklingen inom ekonomin under den

närmaste tiden inrymmer dock vissa osäkerhetsmoment. En oväntat kraftig dämpning av den inhemska efterfrågan har registrerats under årets första månader. Samtidigt har det skett en relativt betydande uppgång av arbetslösheten. Antalet arbetslösa var i april 1971 drygt 64 000 — ca 25 000 fler än ett år tidigare. Den inhemska konjunkturdämpningen kan enligt departementschefen otvivelaktigt sättas i samband med vissa tillfälliga faktorer. Han pekar här särskilt på den utdragna avtalsrörelsen och konflikten på tjänstemannaområdet, vilka inverkat dämpande inte blott på den privata konsumtionen utan också på företagens investeringsverksamhet. Samtidigt understryker departementschefen att fjolårets restriktiva ekonomiska politik förbättrat den samhällsekonomiska balansen, vilket resulterat i att priserna stabiliserats, utrikeshandeln planenligt förbättrats och ett tillskott skett till valutareserven.

Avgörande för den ekonomiska politikens utformning på kort sikt blir de bedömningar som nu kan göras av den ekonomiska utvecklingen under andra halvåret 1971. Härom sägs att en fortsatt kraftig exportökning synes trolig. Om ett omslag i den västeuropeiska lagerkonjunkturen kommer till stånd i höst, bör exporten kunna bli en än expansivare faktor i den svenska ekonomin. En allmän efterfrågestimulans torde vidare erhållas när avtalsrörelsen avslutas och de högre lönerna börjar betalas ut. Den privata konsumtionen kan därför beräknas öka något i volym mellan halvåren. Avskaffandet av den tillfälliga investeringsavgiften kommer självfallet att påverka kommunernas och handelns investeringar.

Genom att efterfrågetrycket i den svenska ekonomin dämpats under första halvåret 1971 har efter hand en viss uppmjukning av den ekonomiska politiken genomförts. Den i januari i finansplanen aviserade lättnaden i kreditpolitiken med särskild inriktning på industrins investeringar har fullföljts. För finansiering härav får även långfristig upplåning i utlandet ske. Det svenska diskontot har sänkts i två omgångar från 7 till 6 %. Arbetsmarknadspolitiken har intensifierats när det gäller omskolnings- och utbildningsverksamhet och beredskapsarbeten. Praktiskt taget hela 1971 års bostadsbyggnadsprogram har redan fördelats, vilket bör påskynda igångsättningen och öka sysselsättningen. Ett särskilt 10-procentigt avdrag har införts för att stimulera maskin- och lagerinvesteringar under 1971.

Sammanfattningsvis pekar departementschefen på att utvecklingen inom ekonomin och på arbetsmarknaden inrymmer vissa osäkerhetsmoment. Mot bakgrund av utsikterna inför andra halvåret 1971 och början av 1972 är enligt hans bedömning en generell efterfrågeexpansion varken påkallad eller tillrådlig. Den ekonomiska politiken bör i detta läge i stället arbeta med selektiva medel. Den förstärkning av arbetsmarknadspolitiken som redan vidtagits kan vid behov föras vidare.

Inom den offentliga sektorn kan vidare angelägna investeringsobjekt aktiveras, framför allt investeringar för att främja den industriella verksamheten.

Att skapa balans i de utrikes betalningarna är en huvuduppgift för den ekonomiska politiken. Ett väsentligt steg i den riktningen har tagits genom den senaste tidens förbättring i handelsbalans och valutaställning även om denna förbättring har ett starkt samband med omslaget i lagerinvesteringarna.

Regeringen har förordnat att det nu gällande partiella prisstoppet förlängs till utgången av september i år. Enligt departementschefen måste förutsättningarna för en avtalsuppgörelse på arbetsmarknaden kunna överblickas innan ställning tas till prisstoppets avveckling.

2. *De ekonomiska perspektiven på längre sikt.* I anslutning till långtidsutredningen och remissyttrandena häröver tar departementschefen upp vissa långsiktiga problem och utvecklingslinjer i den svenska ekonomin.

Långtidsutredningarna bygger på nationalräkenskapssystemet, där bruttonationalprodukten (BNP) utgör ett centralt begrepp. I detta ligger enligt departementschefen den styrkan att det är hela ekonomin som belyses. Samtidigt konstaterar han med hänvisning till vissa av remissyttrandena att det naturligtvis är riktigt att BNP-beräkningarna är ofullständiga och icke helt exakta samt vidare avspeglar endast en del av välståndsutvecklingen. Även om de varor och tjänster som omfattas av BNP-måttet endast utgör en del av det totala välståndet måste dock den ekonomiska politiken föras så att resursefterfrågan inte överstiger vad som finns tillgängligt i fråga om arbetskraft och produktionsmöjligheter. Tilläggas bör dock att överväganden av en vidare välfärdspolitisk art spelar en mycket framträdande roll vid utformningen av den ekonomiska politiken.

Att balansen i utrikesbetalningarna återställs är enligt departementschefen ett ofrånkomligt villkor för att vi skall kunna genomföra våra mål för den interna ekonomin. Han delar långtidsutredningens bedömning att den eftersträvade förbättringen måste åstadkommas genom en positiv förskjutning av handelsbalansen. Vi måste nämligen realistiskt räkna med en fortsatt försvagning på tjänstesidan. Utvecklingen på detta område tillsammans med de krav som följer av uppställda mål för utvecklingsbiståndet nödvändiggör en omsvängning av handelsbalansens saldo från ett underskott som genomsnittligt rör sig om ca 1 miljard kr. till ett överskott om 2 à 3 miljarder för ett genomsnittsår.

Kraven på en ökad export förutsätter en fortsatt stark utbyggnad av industrins produktion och kapacitet. Att tveka inför att söka främja ökade industriinvesteringar vore att äventyra den långsiktiga inkomst-

fördelningspolitiken, eftersom alternativet eljest kan bli av betalningsbalanssvårigheter framkallade problem med sysselsättningen.

Beträffande sysselsättningsmålet har det skett en vidgning och differentiering vad beträffar handikappade och äldre samtidigt som en ökad uppmärksamhet ägnats åt att söka ge de gifta kvinnorna mer likvärdiga möjligheter till förvärvsarbete.

När det gäller inkomstfördelningen föreligger enligt departementschefen en svårighet som har sin grund i att målen om jämnare inkomstfördelning och ökad jämlikhet inte kan preciseras i former som gör att resultaten av strävandena för deras realiserande kan fångas in i sammanfattande, mera exakta mått. Målen kan endast anges som en färdriktning i stort.

Sysselsättnings- och inkomstfördelningsmålen har efter hand vidgats och fått fler dimensioner. Regionalpolitiken kan sägas utgöra en sammanfattande beteckning för de intensifierade strävandena att eliminera sysselsättnings- och inkomstdifferenser mellan olika regioner i landet. Under 1960-talets senare hälft har genom regionalpolitiken skapats 8 400 nya arbetstillfällen inom stödområdet.

I vår öppna typ av ekonomi gäller att våra möjligheter att själva forma den ekonomiska tillväxtprocessen med nödvändighet är begränsade. Starka impulser som bestämmer teknisk utveckling, strukturförändringar och produktval förs in i ekonomin utifrån. Att avstänga oss från dessa inflytelser och kontakter vore en orealistisk och på sikt ogynnsam väg.

Departementschefen tar också upp miljöproblemen i vid bemärkelse. Det är enligt hans mening viktigt med en aktiv politik för att förbättra miljön på arbetsplatserna. Reformer på arbetslivets område framstår över huvud taget som en av de viktigaste arbetsuppgifterna under de kommande åren, inte bara för statsmakterna utan även för organisationerna på arbetsmarknaden. Att motverka och reparera de skadeverkningar på den yttre miljön som uppstår i tillväxtprocessen har blivit en allt viktigare uppgift. Betydande ytterligare insatser än de av långtidsutredningen redovisade planerna på investeringar i miljövårdande syfte skulle enligt departementschefen behövas för att komma till rätta med miljöproblemen.

För att belysa avvägningsproblemen har långtidsutredningen angett några olika alternativ för utvecklingen 1970—1975. Departementschefen förordar att tidpunkten för en eftersträvad balans i utrikesbetalningarna skjuts fram till något eller några år efter 1973. Han är inte beredd att förorda att politiken inriktas på utrikesbalans redan 1973, då detta skulle betyda en alltför stark begränsning i möjligheterna att fullfölja angelägna arbetsuppgifter inom det offentliga området och att skapa de lugna förhållanden på arbets- och lönemarknaden som i ett ansträngt bytesbalansläge mer än eljest är nödvändiga.

På investeringssidan håller departementschefen det för troligt att den

relativa investeringsökningen inom den offentliga sektorn inte blir lika stark som tidigare. Vad bostadsbyggandet beträffar gäller målet om en nybyggnation av 1 miljon lägenheter under 10-årsperioden fram till 1974/75. Med den nivå som byggandet nu nått torde målet kunna realiseras med i stort sett oförändrad investeringsaktivitet. I summa bedömer departementschefen att det är realistiskt att räkna med en på längre sikt oförändrad total investeringskvot i den svenska ekonomin. Detta skulle innebära en delvis ny situation då denna kvot tidigare under efterkrigstiden visat en långsam stegring. I samtliga av långtidsutredningens alternativ har man räknat med samma investeringsökning under den kommande femårsperioden. Variationen i alternativen berör resursfördelningen mellan privat och offentlig konsumtion, där man i det ena fallet lagt den erforderliga återhållsamheten helt på den privata sektorn och i det andra fallet på den offentliga sektorn. Departementschefen finner att inget av de illustrerande alternativen helt kan anges som en riktpunkt för den ekonomiska politiken. Åtstramningskravet kan inte ensidigt läggas på den ena eller den andra sidan utan måste fördelas med hänsyn till de förhållanden som kommer att gälla under olika år.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande motioner:

1971: 1480 av herr Bohman m. fl. (m) vari såvitt nu är i fråga hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t vidtar åtgärder i enlighet med i motionen punktvis uppställda krav, innefattande

1. stabiliseringspolitisk konferens,
2. åtgärder på det näringspolitiska planet samt
3. frisläppande av investeringsfonderna.

1971: 1483 av herrar Helén (fp) och Hedlund (c) vari såvitt nu är i fråga hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 115 beslutar att som sin mening uttala vad som i motionen anförts beträffande den ekonomiska politiken.

1971: 1484 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk) vari såvitt nu är i fråga hemställts

att riksdagen i skrivelse till regeringen begär en ny långtidsutredning avseende svensk ekonomi 1971—1975 varvid ett socialt välfärdsbegrepp lägges såsom grund och utredningen utformas så att den kan användas för en demokratisk långtidsplanering, samt

att riksdagen i skrivelse till regeringen begär framläggandet av en långsiktig plan för statliga industriinvesteringar särskilt i skogslänen och övriga industriellt mindre utvecklade regioner med utnyttjande av medel ur AP-fonderna.

I motionen 1971: 1480 konstateras att uppsvinget i den amerikanska ekonomin inte kommit i gång så snabbt som man räknat med. Inom OECD har man närmast den uppfattningen att en vändpunkt i konjunkturen kommer först under 1972 och en konjunkturuppgång under 1973. Det är mot den bakgrunden som utvecklingen i Sverige skall ses, anser motionärerna, som menar att en överdriven optimism präglar den reviderade finansplanen. Intrycket av att samhällsekonomisk balans uppnåtts och nu skall bevaras torde inte delas av många utanför finansdepartementet, heter det i motionen. Visserligen har handelsbalansen utvecklats gynnsammare och prisnivån visat sig stabilare än vad motionärerna förutsåg i sin motion 1971: 562 i januari, men detta kan inte krediteras den förda ekonomiska politiken. Den till synes positiva utvecklingen av de utrikes betalningarna har enligt motionärerna vunnits på bekostnad av en rekordhög arbetslöshet och otillräcklig investeringsnivå i näringslivet. Arbetslösheten har dämpat konsumtionsutvecklingen och därigenom också importbehovet av utländska konsumtionsvaror.

Motionärerna anser att konjunkturpolitiken varit föga framgångsrik. En framgångsrik konjunkturpolitik innebär att konjunkturvariationerna inom landet blir mindre än i omvärlden. Genom att stimulera efterfrågan under en lågkonjunktur får man räkna med en försämrad betalningsbalans. En framgångsrik åtstramningspolitik under en högkonjunktur leder till en förbättring. Under den senaste högkonjunkturen försämrades emellertid betalningsbalansen och en uttömning av valutareserven ägde rum. I den nu inträdda lågkonjunkturen har regeringen funnit sig föranlåten att föra en restriktiv politik med negativa följder för sysselsättning och investeringsutveckling. En sådan politik är enligt motionärernas uppfattning snarare ägnad att accentuera än minska den långsiktiga, strukturella obalansen i vår ekonomi.

De problem den svenska ekonomin brottas med är av långsiktig natur. Primära orsaker till denna grundläggande balansrubbning är den förda skattepolitiken och den alltför snabba expansionen av den offentliga sektorn. I den framlagda långtidsbudgeten talas om ett betydande utgiftstryck budgetåret 1972/73. Om vändpunkten i den nuvarande lågkonjunkturen kommer 1972 och nästa högkonjunktur under 1973 skulle alltså konjunkturuppgången sammanfalla med ett betydligt ökat offentligt utgiftsbehov. Samtidigt konstateras i motionen att en otillräcklig investeringsutveckling skapat ett uppdämt investeringsbehov inför en kommande konjunkturuppgång. En ny uppgång av lagerinvesteringarna kan också väntas. Sammantaget kan detta förväntas leda till en mycket högt uppdriven efterfrågan i den svenska ekonomin under 1972/73 med extraordinära konsekvenser för pris- och kostnadsutvecklingen och för utvecklingen av de utrikes betalningarna.

Det är motionärernas övertygelse att de alltmer framträdande spänningarna i det svenska samhället är en konsekvens av den förda ekono-

miska politiken. Överdrivna ambitioner knutna till den offentliga sektorn har skapat de ekonomiska problemen. De svårigheter som för närvarande präglar den svenska arbetsmarknaden sammanhänger också med dem förda ekonomiska politiken, direkt med skattepolitiken och indirekt med den ekonomiska politiken, som givit en otillräcklig tillväxt.

Sedan 1950 har de offentliga inkomsternas andel av de samlade ekonomiska resurserna fördubblats — från 26,2 % 1950 till 50,1 % 1970. Den del av inkomstökningen som inkomsttagarna själva fått förfoga över har blivit allt mindre. I ökande utsträckning har medborgarna på grund av den höga beskattningen blivit alltmer beroende av olika former av samhälleliga stödåtgärder. Denna politik kommer under år 1971 enligt motionärerna att medföra att någon ökning av hushållens genomsnittliga reala inkomst efter skatt inte kan komma till stånd. Den beräknade ökningen av hushållens disponibla realinkomst åstadkommes genom ökade inkomstöverföringar. Löntagarnas självklara krav är att ökade arbetsinsatser och ett hårdare arbetstempo skall ge förbättringar eller åtminstone bibehållen standard i utbyte. Den förda ekonomiska politiken och skattepolitiken ger i stället stora löntagargrupper direkta standardsänkningar. Mot den bakgrunden är det inte ägnat att förvåna att det är förenat med stora svårigheter att nå fram till en överenskommelse på arbetsmarknaden.

Sammanfattningsvis hävdas i motionen 1971: 1480 att den ekonomiska politiken ger anledning till oro i fyra avseenden.

Den kan leda till social oro och oro på arbetsmarknaden.

Den är dåligt konjunkturanpassad.

Den får genom sin utformning av skattepolitiken svåra konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen.

Den drar med sig en dålig tillväxttakt i den svenska ekonomin.

Kraven på den ekonomiska politiken sammanfattas i 10 punkter.

1. Stabiliseringspolitisk konferens
2. Marginalskattesänkningar
3. Sparstimulerande åtgärder
4. Indexreglering av skattesystemet
5. Nytt skattesystem
6. Begränsning av den offentliga sektorns tillväxt
7. Rationaliseringar och besparingar inom den offentliga verksamheten.
8. Begränsning av den kommunala utgiftsexpansionen
9. Näringspolitiska åtgärder ägnade att underlätta de enskilda företagens verksamhet
10. Frisläppande av investeringsfonderna, särskilt i områden med hög arbetslöshet.

Av dessa har punkterna 2—5 hänvisats till skatteutskottet. Punkterna 6—8 behandlas i FiU 1971: 29.

I motionen 1971: 1483 åberopas inledningsvis motionärernas bedömning av konjunkturutvecklingen i motionen 1971: 565 i januari i år. En något expansivare politik förordades där än vad som förutsattes i finansplanen. Utvecklingen under den gångna delen av året har i stort sett bekräftat, menar motionärerna, att deras bedömning var riktig. De lättnader som regeringen genomfört i den ekonomiska politiken har dock inte varit tillräckliga för att hindra konjunkturnedgången från att slå igenom. Arbetslösheten har ökat kraftigt och produktionsökningen har påtagligt saktat av.

I den reviderade finansplanen tillskrivs den oväntat stora nedgången i den totala efterfrågan under 1971 framför allt vissa tillfälliga faktorer, främst den utdragna avtalsrörelsen och konflikten på arbetsmarknaden. Även motionärerna tillskriver de nämnda faktorerna en viktig roll. Enligt deras bedömning motiverar dock det nuvarande ekonomiska läget icke oväsentliga ytterligare stimulanser för att främja investeringar och sysselsättning. Det är enligt motionärerna angeläget att den ekonomiska politiken under de närmaste månaderna får en mera sysselsättningsvänlig inriktning än vad som har förutsatts i den reviderade finansplanen. Vad som i första hand bör komma i fråga är ökad stimulans för att på sikt öka våra exportmöjligheter. Den ekonomiska politiken har det senaste året mera medvetet inriktats på att öka industriinvesteringarna. Dessa har dock varken under 1970 eller under de hittills gångna månaderna av 1971 nått upp till den i förväg beräknade nivån. Under 1970 hämmades investeringarna av bristande lånemöjligheter. Allra hårdast träffades de mindre och medelstora företagen. Under innevarande år har kreditrestriktionerna lättat något. Inte minst på grund av de brister som finns i själva kreditsystemet föreligger dock fortfarande svårigheter för många företag att skaffa erforderligt kapital.

Under 1971 har emellertid samtidigt osäkerheten om lönsamheten kommit att spela en allt större roll för företagens investeringsvilja. Det 10-procentiga investeringsavdraget bör här kunna ge en viss stimulans. Räntenivån ligger fortfarande högt och den sänkning av diskontot som skett har uppenbarligen haft mycket begränsade verkningar på företagens kreditkostnader. Ytterligare stimulansåtgärder erfordras enligt motionärerna för att en tillfredsställande investeringsökning skall komma till stånd i år. De möjligheter som finns att inom regionalpolitikens ram stimulera till ökade investeringar måste givetvis utnyttjas. Vidare bör frisläpp ur företagens investeringsfonder utanför storstadsområdena göras i ökad omfattning. Många tecken tyder på att det ovan nämnda 10-procentiga investeringsavdraget inte haft tillräcklig effekt på investeringarna. Effekterna av investeringsbeslut dröjer ofta relativt länge. Regeringen bör därför ta liknande initiativ till ytterligare temporära stimulansåtgärder för att påskynda industrins investeringar.

Motionärerna anser att utvecklingen på arbetsmarknaden inger sär-

skild oro. Bortsett från de rent säsongmässiga variationerna kan någon ljusning i arbetsmarknadsläget knappast väntas före nästa vinter. Utöver de åtgärder som vidtagits eller aviserats i den ekonomiska politiken och i sysselsättningspolitiken pekar motionärerna särskilt på möjligheterna att utnyttja den s. k. konjunkturreserven i fråga om bostadsbyggande. Tidigareläggning av statliga och kommunala beställningar bör också kunna komma i fråga för att utnyttja den lediga kapaciteten. Ur sysselsättningssynpunkt kan det vara motiverat att undersöka vilka möjligheter t. ex. försvaret har att nu snabbt lägga ut beställning rörande tillverkning av produkter och anläggningar särskilt inom stödområdet.

Den låga produktionstillväxten under innevarande år utgör enligt motionärerna den grundläggande faktorn då det gäller att förklara de påtagliga svårigheterna att komma fram till ett resultat i årets avtalsrörelse. En förutsättning för att en uppgörelse slutligen skall komma till stånd utan nya uppslitande konflikter är att statsmakterna kan skapa tilltro till sin vilja att förebygga en hög inflationstakt. Inflationsskyddade skatteskalor och avdrag skulle enligt motionärerna verksamt kunna bidra härtill.

I fråga om prisstoppet hävdas att detta knappast haft någon avgörande betydelse för prisutvecklingen som helhet under det senaste halvåret. En successiv uppluckring har skett. En total avveckling bör genomföras under de närmaste månaderna.

Beträffande *den ekonomiska politiken på längre sikt* anser motionärerna det vara värdefullt att så stor enighet synes råda om de centrala målen för samhällsekonomins utveckling, så som de angetts i den senaste långtidsutredningen.

I motionen påtalas vikten av att man så långt det är möjligt förbättrar mätmetoderna i fråga om välståndsutvecklingen. I anslutning till i motionen 1971: 565 framförda synpunkter framhävs behovet av en utbyggd ekonomisk planering och större långsiktighet i statsmakternas ekonomisk-politiska handlande. Man kan enligt motionärerna t. ex. tänka sig att långtidsutredningarna genomförs på ett sådant sätt att riksdagen årligen vid sidan av finansplanen tar ställning till en rullande femårig plan för den ekonomiska politiken.

Även denna långtidsutredning avslöjar, heter det, att utan en hög ekonomisk resurstillväxt får mycket av den aktuella diskussionen om nya enskilda och kollektiva önskemål en utopisk karaktär. Utrikeshandeln är och förblir av central betydelse för att få fram dessa resurser. Balans i utrikesaffärerna kommer att kräva avsevärda insatser i uppbyggandet av ett konkurrenskraftigt näringsliv, som dels förmår att hävda sig på exportmarknaden, dels kan skapa en stark hemmamarknadsindustri.

En medveten satsning på näringsliv och produktion kommer att ställa ökade krav på kredit- och finansieringsresurserna. I fråga om utländsk upplåning anser motionärerna att nuvarande kortsiktiga upplå-

ning bör konverteras till långsiktiga lån. En organiserad, väl kontrollerad långsiktig utländsk upplåning bör ske.

Ett av de viktigaste problemen inom den ekonomiska politiken är verkningarna av en fortgående hög inflation i kombination med nuvarande brister i inkomstskattesystemet. För de inkomstsvaga grupperna, såsom bl. a. barnfamiljer och pensionärer, har enligt motionärerna en kraftig penningvärdeförsämring ytterst negativa verkningar.

I fråga om sysselsättningspolitiken menar motionärerna att konjunkturcyklarna under relativt lång tid varit tämligen regelbundna med klart skönjbara intervaller. Regeringens ekonomiska politik måste fortsättningsvis mer inriktas på att i tid möta svängningarna i den ekonomiska aktiviteten.

Motionärerna menar att folkhushållet har allt att vinna på att underlätta för kvinnorna att välja förvärvsarbete. Statliga och kommunala insatser som kan underlätta detta är "lönsamma". Det måste vidare vara en förstahandsuppgift för en aktiv arbetsmarknadspolitik att öka sysselsättningschanserna på orter med stor latent arbetskraftsreserv. Motionärerna poängterar att samhälle och näringsliv tillsammans måste försöka möta tendensen till minskad rekrytering till industrin av framför allt den unga arbetskraften, bl. a. genom att snabbt angripa problem inom arbetsmiljö och arbetarskydd.

Långtidsutredningen anger att efterfrågan på arbetskraft under den kommande femårsperioden vida kan väntas överstiga tillgången. Särskilt stora anspråk reses från den offentliga sektorn. Motionärerna ifrågasätter om snabbheten och styrkan i tillväxten av arbetskraftsbehovet för offentliga tjänster verkligen står i överensstämmelse med kraven på bästa möjliga utveckling av hela samhällsekonomin. De föreslår en parlamentarisk beredning för att undersöka detta problem.

I motionen 1971: 1484 beklagas att riksdagen inte först beretts tillfälle att i särskild behandling ta ställning till alla de frågor som hör samman med långtidsutredningen. Ett sådant ställningstagande borde vara den grundval på vilken beslut rörande den mer kortsiktiga politiken baseras.

Motionärerna anför i fråga om *de ekonomiska perspektiven på lång sikt* att 1970 års långtidsutredning utsatts för en mycket hård kritik. Bl. a. refereras den kritik som utförts i skriften "Sociala mål i samhällsplaneringen". Motionärerna menar att varken långtidsutredarna eller författarna till propositionen 115 tycks vilja inse innebörden i den kritiska diskussionen och tillbakavisar den lösningen att BNP-kalkylen kompletteras med en redovisning av kvalitativa välfärdskategorier. Kritikens kärna anges i stället vara att det nuvarande produktionssättet på olika sätt har negativa verkningar för och direkt skadar människans välfärd.

Motionärerna finner att långtidsutredningen utgår från och accepterar såsom bestående inte endast det kapitalistiska produktionssättet som sådant med profitmaximering som målsättning och drivkraft utan även den nuvarande strukturen inom detta produktionssätt. Därmed har långtidsutredningen gjort ett bestämt politiskt ställningstagande som blir ett hinder för att ens diskutera alternativa lösningar.

Regeringens ställningstagande till dessa frågor innebär enligt motionärerna att den gjort ett politiskt val av innebörd att kapitalets s. k. lönsamhetskrav, dvs. profitkrav, även i fortsättningen skall få vara avgörande. Därmed tar regeringen öppet ställning mot den växande kritiken som förs fram mot de normer, värderingar och utvecklingslagar vilka har sin grund i det kapitalistiska systemet. Allt fler inser, menar motionärerna, att det inte räcker med att satsa på så stor produktion som möjligt, man måste också granska vad produktionen består av. Vad gäller enskilda delar av långtidsutredningen anför motionärerna att utredningens analys och slutsatser om arbetskraftsproblemen och de regionala problemen också har ifrågasatts.

Den starka kritiken mot långtidsutredningen innebär enligt motionärerna att den inte rimligen bör läggas till grund för avgörande beslut. En ny utredning avseende svensk ekonomi 1971—1975 måste företas. En sådan ny utredning måste lägga ett socialt välfärdsbegrepp som grund för analysen och planerna. I levnadsstandardbegreppet måste sålunda ingå under vilka förhållanden människorna förvärvar sina inkomster och vidare måste välfärdsbegreppet vidgas till att innefatta kollektiv standard i vid mening. I den mån ett index av typ BNP även i fortsättningen är nödvändigt så bör det enligt motionärerna endast spela rollen av ett planerings- och kontrollinstrument för den externa balansen.

I fråga om de aktuella ekonomiska uppgifterna angavs enligt motionärerna i finansplanen två krav, avsättning av större andel varor och tjänster utomlands och hög investeringsverksamhet inom den utlandskonkurrerande industrin. Dessa målsättningar tycks också i betydande grad ha uppfyllts men effekten har samtidigt blivit betydande sysselsättningsproblem. Det är enligt motionärerna obestridligt att statsmakternas ekonomiska politik spelat en väsentlig roll för de negativa utvecklingstendenser som nu anses prägla den svenska ekonomin. Lönarbetarnas reallöner och levnadsstandard har pressats ned genom kombinationen uteblivna avtalsförbättringar och höjda priser. Enligt motionärerna måste sysselsättningsproblemen ges en central plats i den aktuella politiken. De i den reviderade nationalbudgeten föreslagna åtgärderna förefaller motionärerna helt otillräckliga.

I motionen krävs att mervärdeskatten på livsmedel snarast avskaffas. Den kompensation i andra skatteintäkter som kan bedömas nödvändig bör vinnas genom skärpningar av skatterna på stora förmögenheter och arv.

Utskottet

Den ekonomiska politiken måste alltid utformas mot bakgrunden av en framtidsbedömning. Varje sådan bedömning rymmer ett betydande mått av osäkerhet. Den reviderade finansplanens bedömning av konjunkturutsikterna och utformning av riktlinjer för den ekonomiska politiken tar i första hand sikte på tolvmånadersperioden juli 1971—juni 1972.

När det gäller *de internationella konjunkturutsikterna* skiljer sig den bedömning som nu kan göras för det kommande budgetåret enligt utskottets uppfattning inte i något mera väsentligt avseende från den framtidsbild vi hade i början av 1971. I fråga om den ekonomiska utvecklingen hittills i år vill utskottet emellertid erinra om vad som anförs på s. 5 i den reviderade nationalbudgeten för 1971. Det heter där att uppgången i Storbritannien och Förenta staterna gått något trögare än väntat, samtidigt som avmattningstendenserna i Västtyskland varit mera påtagliga än vad som tidigare förutsågs. Beträffande Förenta staterna framhålls att tillgängliga konjunkturindikatorer tyder på att ett uppsving efter stagnationen 1970 nu är omedelbart förestående. Det väntade konjunkturuppsvinget i USA kopplat med bedömningen att avmattningstendenserna i vissa västeuropeiska länder — och då framför allt i Västtyskland — skall bli av förhållandevis kortvarig natur, ligger som redan nämnts bakom departementschefens prognos att handelsbalansen mellan 1970 och 1971 skall förbättras med drygt 1 3/4 miljarder kr. Utvecklingen under första kvartalet i år då handelsbalansen visade ett överskott på över 300 milj. kr. mot ett underskott på över 1 miljard kr. under samma tid i fjol stöder enligt utskottets uppfattning denna prognos. De nyligen genomförda, om än begränsade höjningarna av D-markens och de schweiziska och österrikiska valutornas växelkurser bör vidare medföra en viss förbättring av vårt konkurrensläge. Å andra sidan bör man enligt utskottets mening inte överskatta effekten av ett nordamerikanskt konjunkturuppsving på den svenska ekonomin. USA tog 1969 endast ca 6 % av den totala svenska exporten, medan t. ex. Danmark och Norge svarade för 10 % var och England för hela 13 %.

Beträffande *den svenska ekonomiska utvecklingen* kan konstateras att en oväntat kraftig dämpning av den inhemska efterfrågan registrerats under årets första månader. Som redan nämnts menar departementschefen att den inhemska konjunkturdämpningen i betydande utsträckning beror på den utdragna avtalsrörelsen och konflikten på tjänstemannaområdet. Även utskottet är av den uppfattningen att den ovisshet i olika avseenden som blivit en följd av denna utveckling otvivelaktigt har spelat en viktig roll i sammanhanget. Inte minst gäller detta för konsu-

menternas efterfrågan. Mervärdeskattens ökning vid årsskiftet ledde till en inte obetydlig höjning av konsumentpriserna, samtidigt som lönerna tills vidare låg kvar på 1970 års nivå. Detta höll tillbaka efterfrågan. Men samtidigt kan det inte uteslutas att efterfrågedämpningen under första halvåret i år till en del är att se som en eftersläpande effekt av 1970 års starkt restriktiva penningpolitik. Detta gäller såväl efterfrågan på varaktiga konsumtionsvaror som investeringsverksamheten på olika områden.

Erfarenheten visar att effekten av flertalet ekonomisk-politiska medel först gör sig gällande med en viss eftersläpning. När det gäller penningpolitiska åtgärder har man på basis av de empiriska studier som gjorts utomlands anledning att räkna med att det tar avsevärd tid innan vidtagna åtgärder får sin fulla verkan. Beträffande finanspolitiken torde gälla att det tar ännu längre tid innan en åtgärd slår igenom på den slutliga efterfrågan.

Utskottet har på basis av den reviderade finansplanen och nationalbudgeten och genom "hearings" med företrädare för konjunkturinstitutet och finansdepartementets ekonomiska avdelning sökt bilda sig en uppfattning om den mest sannolika utvecklingen av den svenska ekonomin. Den bild som därvid utkristalliserats kan starkt schematiskt sammanfattas sålunda. Andra halvåret 1971 kommer — trots den expansiva effekten av den avtalsuppgörelse som nu synes på väg — att präglas av en relativt måttlig efterfråge- och produktionsökning. Under 1972 kan ett förstärkt och alltmer utbrett internationellt uppsving väntas ge oss nya expansiva impulser. Risker för en ny överhettning av ekonomin kan då ånyo aktualiseras.

I den reviderade finansplanen liksom i de motioner som väckts i anslutning därtill diskuteras *den ekonomiska politiken* framför allt med hänsyn till dess effekt på följande områden:

1. Utrikesbalansen
2. Prisutvecklingen
3. Sysselsättningsläget
4. Investeringsutvecklingen

De flesta torde enligt utskottets uppfattning vara överens om att den i fjol och i år förda politiken haft en mycket gynnsam verkan på balansen i våra utrikes betalningar. Bytesbalansen har som redan nämnts förbättrats starkt i år och riksbankens totala guld- och valutainnehav är i dag i runt tal 1 miljard kr. större än vad det var vid ingången av 1970. Att den inhemska efterfrågedämpningen spelat en stor roll för denna utveckling lär ej kunna bestridas men utskottet vill liksom departementschefen också framhålla att den ringa importökning som man nu väntar sig för 1971 främst är en följd av omsvängningen i lagerinvesteringarna. Det ligger därför enligt utskottets mening vikt på att vi ej slår oss till ro utan fortsätter att så snabbt som möjligt bygga upp den

utlandskonkurrerande industrins produktionskapacitet för att åstadkomma en bestående förbättring av utrikesbalansen.

Den tidigare starka stegringen av konsumentpriserna har på senare tid dämpats. Visserligen steg konsumentprisindex med 4,8 % från oktober 1970 — då allmänt prisstopp infördes — till mars 1971. Men drygt 4 procentenheter av denna uppgång kan återföras på höjda indirekta skatter, i första hand mervärdeskattens höjning från 10 till 15 % vid senaste årsskifte. Resten av index' uppgång beror huvudsakligen på den omräkning av bostadsposten som på sedvanligt sätt genomfördes i december. I övrigt har prisrörelserna varit obetydliga eller tagit ut varandra. Enligt utskottets mening har det allmänna prisstoppet även efter sin uppmjukning i februari i år verksamt bidragit till den lugnare prisutvecklingen i konsumentledet. Att i dag, innan konsekvenserna av den alltjämt pågående avtalsrörelsen kan överblickas, avveckla prisstoppet anser utskottet inte försvarligt. Först sedan avtalsrörelsens resultat föreligger och jordbruksuppgörelsens och de senaste växelkurshöjningarnas effekt på priserna kan bedömas är det enligt utskottets mening möjligt att avgöra när och på vilket sätt prisstoppet kan avvecklas. Utskottet har i sitt betänkande 1971: 26 hemställt att riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts förordnande om fortsatt tillämpning av allmänna prisregleringslagen till utgången av 1971.

I sitt betänkande 1971: 1 betonade utskottet att konjunkturutsikterna rymde många ovissa drag. Inte minst gällde detta utvecklingen på arbetsmarknaden. En hög beredskap var nödvändig och utvecklingen borde följas med största uppmärksamhet. Inom byggnadsverksamheten och sådana industribranscher med nära anknytning till investeringsverksamheten kom avmattningen att fördjupas under första kvartalet. Vid månadsskiftet mars—april vidtog därför regeringen en rad åtgärder som syftade till att selektivt påverka efterfrågan och begränsa arbetslösheten. Dispens från investeringsavgift gavs sålunda för ett antal större kommunala investeringar och investeringar inom handeln. Tidpunkten för investeringsavgiftens slopande tidigarelades två månader till utgången av maj. Inom det arbetsmarknadspolitiska området har arbetsmarknadsutbildningen intensifierats och ramarna för beredskapsarbeten vidgats.

Arbetslösheten är trots detta hög. Vid mitten av maj månad registrerades ca 53 500 personer som arbetslösa vid arbetsförmedlingarna, ca 20 000 fler än i maj månad de senaste åren. Antalet lediga platser är alltjämt relativt högt, ca 50 000. Den bedömning som kan göras med utgångspunkt från dessa siffror är närmast att ytterligare sysselsättningspolitiska insatser är erforderliga. Situationen måste emellertid som anges i propositionen bedömas mot bakgrund av den avvaktande attityd som man intagit på många håll inför den ovissa avtalssituationen. Utskottet vill erinra om att en situation som denna inte endast påverkar

företagarna. Också konsumenterna intar en försiktig hållning till konsumtionsutgifter och inköp av nya kapitalvaror. Effekterna härav på den totala efterfrågan kan bedömas vara inte obetydliga. Vid en avtalsuppgörelse frigörs betydande belopp för konsumtion. Storleken härav och en avtalsuppgörelses allmänt stimulerande effekt på konsumtion och investeringar kan inte nu bedömas. Det är ytterst betydelsefullt att en mer definitiv bedömning av läget som kan ge underlag för åtgärder inför hösten och nästa vinter inte behöver anstå någon längre tid. Som utskottet anfört i det föregående ligger den fulla effekten av vissa av de åtgärder som kan komma i fråga långt fram i tiden och utskottet vidhåller sin tidigare uttryckta uppfattning att de åtgärder som vidtas bör vara väl avgränsade i tid och rum. En okontrollerbar expansion måste mot bakgrunden av bl. a. det långsiktiga målet om en förbättrad bytesbalans undvikas. Utskottet förutsätter att förberedelser pågår som gör det möjligt att snabbt handla när situationen närmare kan bedömas.

Utskottet vill i sammanhanget kort vidröra en tankegång som framförts i motionen 1971: 1480. Där ges uttryck för den förmodan, att den gynnsamma utvecklingen av handelsbalansen under årets första kvartal jämfört med i fjol skulle vara en effekt bland annat av att den ökade arbetslösheten dämpat konsumtionsutvecklingen och därigenom också importbehovet av utländska konsumtionsvaror.

Det är en förklaring som torde ha föga fog för sig. För det första är den sociala tryggheten i vårt land utbyggd därhän att människor som drabbas av arbetslöshet kan leva kvar på i huvudsak samma konsumtionsnivå. För det andra har trots den högre arbetslösheten antalet sysselsatta enligt arbetskraftsundersökningarna varit ca 50 000 fler under första kvartalet i år än vid motsvarande tid i fjol. Det innebär att vi under denna tid i år haft en arbetsmarknad som förmått sysselsätta långt fler än vid samma tid i fjol, då kulmen på högkonjunkturen synes ha inträffat.

Såväl i den reviderade finansplanen som i motionerna 1971: 1480 och 1971: 1483 understryks betydelsen av att industriinvesteringarna ökar. I motionerna framförs en rad förslag till åtgärder för att stimulera investeringarna, bl. a. i form av ytterligare lättnader i kreditpolitiken och ökade frisläpp ur investeringsfonderna. Utskottet har behandlat dessa och liknande yrkanden i sina samtidigt avgivna betänkanden nr 27 i anledning av motioner rörande investeringsfonderna och nr 28 i anledning av motioner rörande lättnader i kreditrestriktionerna för mindre och medelstora företag. Utskottet får hänvisa till dessa betänkanden liksom till avsnittet om kreditpolitiken och näringslivets investeringar på s. 12 i FiU 1971: 1.

I detta sammanhang vill utskottet ta upp industrins investeringsutveckling ur ett något vidare perspektiv. Det kan konstateras att industrins fasta investeringar i regel varierar relativt måttligt från år till år.

Vad som vållar mest bekymmer ur stabiliseringssynpunkt är de mycket kraftiga variationerna i lagerinvesteringarna. De senaste årens konjunkturvariationer synes ha förstärkts för att inte säga vuxit fram ur en kraftig lageruppbyggnad resp. lageravveckling. I den preliminära nationalbudgeten anförs att den slutliga inhemska efterfrågan, dvs. efterfrågan bortsett från lagerförändringar, kan beräknas variera mycket litet mellan det "extrema" högkonjunkturåret 1970 och året 1971 med dess mer dämpade efterfrågeutveckling. I båda fallen skulle ökningen från föregående år bli ca 3 %. Inkluderar man däremot lagerförändringarna blir den totala inhemska efterfrågeökningen ca 5 % 1970 mot beräknat ca 1 % 1971. Variationer i lagerförändringarna får sålunda mycket stora verkningar för produktion och sysselsättning. Det är uppenbart att förändringar av denna storleksordning är svåra att balansera med enbart finanspolitiska åtgärder. Inte ens den mycket strama kreditpolitiken under år 1970 förmådde dämpa den lageruppbyggnad som framstår som den starkast pådrivande faktorn i fjolårets överefterfrågan. Storleken av fjolårets lageruppbyggnad var exceptionell och får ses mot bakgrunden av att det då för första gången på länge inträffade en snabb uppgång av priserna i världshandeln. En sådan snabb uppgång kan emellertid återkomma och det är enligt utskottets mening angeläget att man söker finna ytterligare medel för att i framtiden bemästra liknande situationer.

Statsmakternas register av ekonomisk-politiska medel har successivt utvidgats. En ambitiös sysselsättningspolitik har emellertid samtidigt inneburit att marginalen mellan underefterfrågan och överefterfrågan blivit allt mindre. Kraven på snabbhet och precision i de stabiliseringspolitiska åtgärderna ökar medan man inom alla de sektorer som påverkas av besluten upplever dessa ingrepp i sin planering som svåra att acceptera. Den senaste 5-årsperioden har inom alla samhällssektorer inneburit en utveckling av långtidsplaneringen. En lång rad beslut ligger kedjade i varandra och ingrepp av till synes begränsad art får ofta stora konsekvenser sedda ur en enskild sektors synpunkt. Denna utveckling mot en ökad bundenhet av såväl planering som resurser kan iakttas både i fråga om investeringar och konsumtion.

På investeringssidan har vid skilda tillfällen med kraft hävdats att det är olämpligt att konjunkturvariera bostadsbyggandet. Inom den statliga sektorn består investeringarna till huvudsaklig del av militära investeringar och investeringar i affärsverken, där utvecklingen mot bundenhet till långtidsplaner och principbeslut är lätt att iaktta. De kommunala investeringarna är starkt knutna till befolkningsutveckling, bostadsbyggande och allmän expansion. Med fog ställs kravet från kommunalt håll att inte åläggas tyngre börda än andra sektorer i stabiliseringspolitiken.

Den skisserade utvecklingen innebär sammanfattningsvis att man

också i fråga om näringslivets investeringar måste ställa specifika krav på långsiktig planering och anpassning till det samhällsekonomiska utrymmet vid varje tidpunkt. I motionen 1971: 1480 tecknas bilden så att om inte de beräknade industriinvesteringarna kommer till stånd i år så kommer ett uppdämt behov att med desto större kraft göra sig gällande 1972/1973 då dessutom näringslivets lager behöver en ny påfyllnad. Enligt utskottets mening kan den prioritering av industrins investeringar som statsmakterna uttalat sig för knappast tolkas på detta sätt. I den mån reala resurser för näringslivets investeringar föreligger ett visst år och dessa sedan inte utnyttjas så finns de inte utan vidare kvar vid ett senare tillfälle. Tillämpat på den aktuella situationen är det ingalunda säkert att de resurser för investeringar inom näringslivet som nu föreligger kommer att stå till förfogande när den internationella konjunkturen förstärks och påverkar vårt lands ekonomi.

De senaste årens expansiva exportutveckling har visat att svensk industri har stark konkurrenskraft. Investeringsbesluten inom denna sektor bör därför enligt utskottets uppfattning inte göras beroende av kortsiktiga förväntningar utan baseras på en långsiktig bedömning av marknader och säljförmåga. I den mån planer hastigt måste förändras i den riktningen att man inte anser sig kunna fullfölja planerade investeringar är det nödvändigt att detta snabbt ges till känna så att andra investeringsprojekt i stället kan släppas fram.

Utskottet vill i fråga om det aktuella finanspolitiska läget anknyta till vad utskottet anförde i sitt betänkande 1971: 1 vid riksdagens början. Där inskärptes nödvändigheten av att riksdagens utgiftsprövning ägde rum under beaktande av behovet av en stram finanspolitik. Utskottet underströk att om det vid en samlad bedömning av riksdagens behandling av riksstatsförslaget visade sig att besluten innebär en försvagning av finanspolitiken, som icke är ett övervägt led i en samhällsekonomisk avvägning, så skulle detta föranleda kompenserande åtgärder, som vidmakthåller stramheten i statsbudgeten.

Utskottet har i sina egna betänkanden följt dessa riktlinjer. Även i övrigt synes riksdagsbehandlingen av riksstatsförslaget ha inneburit att utgiftsprövningen varit restriktiv. Några kompenserande åtgärder är inte erforderliga.

De statsfinansiella perspektiven på något längre sikt belyses i den långtidsbudget som bilagts kompletteringspropositionen (bilaga 3). Beräkningarna, som utgår från den ambitionsnivå som kommit till uttryck i redan fattade beslut, visar på betydande utgiftsökningar för budgetåret 1972/73 samtidigt som enligt föreliggande kalkyler inkomsterna skulle öka långsammare än de senaste budgetåren. Departementschefen konstaterar också att i detta perspektiv måste synnerligen höga krav ställas på angelägenhetsgraden av nya utgiftsanspråk som förs fram. Anvisningar härom har gått ut till myndigheterna inför arbetet med anslags-

framställningarna för budgetåret 1972/73. Utskottet instämmer med departementschefen.

Utskottet övergår nu till att behandla *de ekonomiska problemen på längre sikt*. Långtidsutredningen har i sin huvudrapport och bilagor lagt fram ett omfattande material som belyser viktiga aspekter av den långsiktiga utvecklingsproblematiken i vårt land. Departementschefen diskuterar på basis härav denna problematik i senare delen av den reviderade finansplanen. Utskottet vill i detta sammanhang inskränka sig till att beröra några av de frågor som det anser vara av betydelse för ett ställningstagande till de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Vad först beträffar utredningens allmänna metodik och den centrala roll som bruttonationalprodukten (BNP) spelar i detta sammanhang torde utskottet ha anledning återkomma till dessa spörsmål vid sin behandling av vissa motioner rörande välfärdsbedömningar. Utskottet vill emellertid redan nu uttala att det liksom departementschefen anser att bruttonationalprodukten — trots dess klara brister som välfärdsmått — är ett centralt begrepp när man har att bedöma frågor som har att göra med resursavvägningen i samhället. Utan ett resonemang i nationalräkenskapstermer torde det knappast vara möjligt att diskutera de balansproblem som uppstår när efterfrågan tenderar att överstiga resurstillväxten. Om man bortser från de restriktioner beträffande resurstillgången, som bruttonationalbegreppet sammanfattar, skulle detta som departementschefen framhåller kunna leda till att de sociala och fördelningspolitiska strävandena äventyrades. Ett fortsatt arbete på att söka konstruera s. k. sociala indikatorer och över huvud taget förbättra metoderna för välfärdsmätning är enligt utskottets mening betydelsefullt. Något behov av en ny långtidsutredning avseende svensk ekonomi 1971—75, vilket har framförts i motionen 1971: 1484, föreligger enligt utskottets mening däremot ej.

I fråga om målen för den ekonomiska politiken på längre sikt framför ett flertal remissinstanser att målen så som de formulerats i långtidsutredningen är så allmänna att en mer preciserad analys inte är möjlig. Utskottet kan instämma häri. Endast målen om balans i utrikesbetalningarna och rimlig prisstabilitet, dvs. inte snabbare prisstegring i vårt land än i andra länder, är så pass precisa till sin formulering att de kan tjäna som underlag för en grundligare diskussion. I fråga om innebörden av full-sysselsättningsmålet kan en intensiv och ständigt fortgående debatt sägas pågå i andra sammanhang. Vad utredningen närmast har haft att ta ställning till är i vilken utsträckning denna fortsatta vidgning av full-sysselsättningsmålet leder till nya samhällsåtgärder som kan antas medföra nytillskott till arbetsmarknaden.

I fråga om de två återstående målen som formulerats i långtidsutredningen, snabb ekonomisk tillväxt och jämnare inkomstfördelning, bör sägas att en anslutning till så allmänt formulerade mål inte borgar för

någon allmän enighet när målen skall omsättas i praktisk politik. Den tidigare — och i motionen 1971: 1480 upprepade — kritiken mot den offentliga sektorns expansion tyder på att uppslutningen kring ekonomiska tillväxtmål som innebär en ökad välfärd också i form av offentliga tjänster inte är allmänt omfattad. Särskilt starkt kommer skiftande meningar till uttryck vid tolkningen av målet jämnare inkomstfördelning. Gångna års meningsbrytningar tyder enligt utskottets åsikt ej på en allmän uppslutning kring en jämnare inkomstfördelning. Åsikterna har skurit sig starkt i fråga om både den takt och den grad med vilken man bör närma sig denna målsättning. Diskussionerna i samband med ställningstagandena om förlängda kollektivavtal är likaså uttryck för att skiljaktiga meningar uppenbarligen råder när man närmare söker konkretisera vad denna målsättning kräver.

Frågan om arbetskraftstillgångarna under femårsperioden 1971—1975 har utförligt belysts i långtidsutredningen och i en bilaga till denna. Utredningen konstaterar att avsevärt större anspråk i fråga om ny personal reses än vad som kan beräknas stå till förfogande utifrån rimliga antaganden om bl. a. invandringens storlek och gifta kvinnors inträde på arbetsmarknaden. Kritik har från några remissinstanser riktats mot att utredningen inte gjort några antaganden om hur förändringar i politiken kan påverka utvecklingen. Flera remissinstanser anser att tillgången på arbetskraft kan bli avsevärt gynnsammare om man förutsätter ambitiösa insatser för att avveckla den "dolda" arbetslösheten. Några remissyttranden går å andra sidan ut på att långtidsutredningen varit alltför optimistisk i sina antaganden om nytillströmningen till arbetsmarknaden.

I såväl propositionen som motionen 1971: 1483 understryks vikten av att alla möjligheter tas till vara att erbjuda förvärvsarbete för dem som nu saknar sådant och som vill söka sig ut på arbetsmarknaden. Personer som har deltidsarbete och som önskar heltidsarbete måste på samma sätt ges möjlighet att öka sin förvärvsinsats. En målsättning av denna innebörd ställer ökade krav på samhällsinsatser, både inom ramen för arbetsmarknadspolitiken och i form av bl. a. vidgad barntillsyn.

Som påpekas i den reviderade finansplanen finns det emellertid också tendenser till minskad förvärvsfrekvens inom vissa grupper. Vid en samlad bedömning bör man därför enligt utskottets mening inte underskatta svårigheterna att med även mycket betydande stimulanser nå väsentligt högre tal för förvärvsintensitet än vad långtidsutredningen kalkylerat med. Utredningens prognos grundas på bedömningen att en fortsatt stark strömning av gifta kvinnor ut på arbetsmarknaden är att vänta. Det bör i sammanhanget framhävas, vilket departementschefen också gör, att ett framgångsrikt hävdande av full-sysselsättningsmålet innebär att nya insatser ständigt måste göras i syfte att förverkliga målsättningen såväl regionalt som för människor i skilda ålderskategorier. De vidgade

insatserna för att trygga äldre arbetstagares sysselsättning är exempel på sådana särskilda åtgärder som tid efter annan kan erfordras. Även inom regionalpolitiken och näringspolitiken i stort bör långsiktiga sysselsättningspolitiska mål ständigt beaktas. I anledning av vad som framförs i motionen 1971: 1484 om en långsiktig plan för statliga industriinvesteringar i industriellt mindre utvecklade regioner bör detta krav enligt utskottets mening bedömas i sitt näringspolitiska sammanhang med beaktande av de särskilda sysselsättningsproblemen i skogslänen. Ett långsiktigt näringspolitiskt planeringsarbete pågår kontinuerligt inom Kungl. Maj:ts kansli.

Vad beträffar vissa särskilda arbetskraftsfrågor som tas upp i propositionen vill utskottet behandla frågan om industrins rekryteringsproblem. Problemet berörs också i motionen 1971: 1483. Från många håll redovisas stora svårigheter att rekrytera till industriarbete. Framför allt synes ungdomen i allt mindre utsträckning överväga industriarbete som utkomstmöjlighet. Enligt utskottets bedömning är det viktigt att vända på denna utveckling. För det första kräver ett realiserande av den ekonomiska tillväxt som vi eftersträvar att de varuproducerande sektorerna av vårt näringsliv kan fullfölja expansionen utan att bromsas av rekryteringsproblem. För det andra finns redan genom industrins relativt sett krympande arbetskraftsefterfrågan en tendens till höjd medelålder bland de anställda. Om inte en rekrytering av även yngre personer till industrin kommer till stånd riskerar man att i ett senare skede stå inför mycket stora omställningsproblem. Att hela industribranscher skulle klara sin nyrekrytering endast genom import av arbetskraft är i ett långsiktigt perspektiv oacceptabelt. Skilda åtgärder är enligt utskottets mening nödvändiga i detta sammanhang. Särskilt viktigt är självfallet att industrin kan erbjuda arbetsuppgifter som upplevs som meningsfulla och en arbetsmiljö som är likvärdig med vad som erbjuds inom andra sektorer av vårt näringsliv. Social jämställdhet i arbetslivet och vidgade möjligheter att påverka den egna arbetssituationen anser utskottet särskilt betydelsefulla. Från samhällets sida måste insatserna koncentreras till utbildningsväsendet och arbetsmarknadspolitiken. Samspelet skola—arbetsliv är ett viktigt led i detta sammanhang.

Utskottet har med utgångspunkt i finansplanens problemställningar tagit upp det yttre balansproblemet till relativt utförlig behandling såväl i sitt betänkande 1971: 1 som i föreliggande betänkande. Någon ytterligare diskussion härom är därför inte erforderlig. Möjligen kan det i anledning av vad som sägs i motionen 1971: 1483 vara befogat att beröra den utländska upplåningen. Den bör, som anförs i propositionen, ses mot bakgrunden av att vi behöver tid på oss för att återställa balansen i de utrikes betalningarna. På längre sikt bör vi enligt utskottets uppfattning sträva efter att själva svara för hela vår kapitalförsörjning.

Utskottet har slutligen intet att erinra mot vad departementschefen

anfört beträffande regionalpolitiken och den inre och yttre miljöpolitiken.

Beträffande övriga i motionerna framförda synpunkter och krav vill utskottet i fråga om kreditpolitiska åtgärder hänvisa till sitt betänkande 1971: 28 och i fråga om det i motionen 1971: 1480 framförda kravet på frisläppta investeringsfonder till utförliga motiveringar i betänkandet 1971: 27. Dessa krav bör enligt utskottet inte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd. I fråga om stabiliseringspolitisk konferens m. m. hänvisar utskottet till riksdagens beslut i anledning av utskottets betänkande 1971: 1. Utskottet har ej ändrat uppfattning i frågan. Vad gäller det i motionen 1971: 1480 framförda kravet på åtgärder ägnade att underlätta de enskilda företagens verksamhet är kravet alltför allmänt formulerat för att kunna föranleda någon åtgärd.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1971: 1480 och 1971: 1483, båda såvitt nu är i fråga, godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i statsrådsprotokollet och som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
2. att riksdagen avslår motionen 1971: 1484 såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 19 maj 1971

På finansutskottets vägnar

SVEN EKSTRÖM

Närvarande: herrar Ekström (s), Wedén (fp), Knut Johansson i Stockholm (s), Fälldin (c), Franzén (s), Burenstam Linder (m), Larsson i Karlskoga (s), Kristiansson i Harplinge (c), Jansson (s), Löfgren (fp), Josefsson i Halmstad (s), Arne Pettersson i Malmö (s), Gadd (s), Fågelsbo (c) och Bohman (m).

Reservation

av herrar Wedén (fp), Fälldin (c), Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Fågelsbo (c) och Bohman (m) som anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

"Den avmattning i konjunkturen som på vissa områden gjorde sig gällande redan under hösten har förstärkts under vintern. Utvecklingen har bl. a. påverkats av att uppsvinget i den amerikanska ekonomin inte kommit i gång så snabbt som man tidigare räknat med och av att avmattningstendenserna i Västtyskland blivit mera påtagliga än vad som tidigare förutsetts. Nedgången i den ekonomiska aktiviteten i Sverige har dock framför allt sin grund i en mattad efterfrågan inom landet.

Konjunkturförändringarna har framför allt gett utslag på arbetsmark-

naden men också resulterat i minskad orderingång, lägre lönsamhet och långsammare produktionstillväxt inom viktiga sektorer. Bruttonationalprodukten väntas nu — enligt uppskattningarna i den reviderade finansplanen — öka med blott 2,5 procent mot närmare 5 procent under föregående år. I fråga om industriproduktionen väntas ökningstakten sjunka från 7,5 procent 1970 till 3,5 procent 1971. Antalet arbetslösa var i mitten av maj månad ca 53 500 personer — vilket är den högsta siffran som noterats för maj månad sedan nuvarande statistik påbörjades 1955 — eller ca 20 000 fler än vid motsvarande tid i fjol. Antalet lediga platser är väsentligt lägre än tidigare medan omskolningsverksamheten och andra arbetsmarknadsåtgärder de senaste månaderna haft större omfattning än någon gång tidigare.

Som framhålls i partimotionerna från moderata samlingspartiet samt från centerpartiet och folkpartiet, 1971: 1480 resp. 1971: 1483, underskattades uppenbarligen riskerna för en kraftigare avmattning i den finansplan, som lades fram i januari. I motioner från nämnda partier under allmänna motionstiden, 1971: 562 resp. 1971: 565, förordades också en något mera expansiv ekonomisk politik under 1971 än vad som förutsattes i finansplanen. Utskottet konstaterar att utvecklingen under den gångna delen av 1971 i stort sett bekräftat riktigheten i den bedömning, som gjordes i dessa motioner.

Vad som nu främst oroar är ökningen av arbetslösheten. Med hänsyn till de säsongmässiga variationerna i arbetskraftsefterfrågan kan man befara att arbetslösheten blir mycket omfattande under vintern 1971/72, om inga särskilda åtgärder vidtas.

Den oväntat stora nedgången i den totala efterfrågan inom landet tillskrivs i den reviderade finansplanen framför allt vissa tillfälliga faktorer. Särskild betydelse tillmäts den utdragna avtalsrörelsen och konflikten på arbetsmarknaden. Till detta kommer den verkan på konsumtionsutvecklingen, som höjningen av mervärdeskatten medfört. Också förändringarna i lagerutvecklingen tillmäts stor betydelse.

De nämnda faktorerna spelar också enligt utskottets mening stor roll. Det finns emellertid samtidigt under alla förhållanden anledning att räkna med en ganska långvarig avmattning i den ekonomiska aktiviteten, om ytterligare lättnader inte vidtas i den ekonomiska politiken. Utskottet finner det därför angeläget, att den ekonomiska politiken under de närmaste månaderna får en mera sysselsättningsfrämjande inriktning än vad som förutsatts i den reviderade finansplanen.

Vad som därvid i första hand bör komma ifråga är stimulansåtgärder, som utöver sysselsättningseffekten också gör det möjligt att på sikt öka exportkapaciteten. Även om balansen i utrikesbetalningarna har förbättrats under innevarande år, är det alltjämt en viktig målsättning att höja kapaciteten och stärka konkurrenskraften inom näringslivet, särskilt inom den utlandskonkurrerande industrin. Utskottet instämmer i depar-

tementschefens uttalande att förbättringen i bytesbalansen i stor utsträckning får tillskrivas faktorer, som bara har temporär verkan. Utskottet vill också understryka angelägenheten av att åtgärderna sätts in i så god tid att de hinner få verkan under hösten och vintern.

Utskottet vill erinra om att regeringen upprepade gånger betonat nödvändigheten av en jämn och hög investeringsuppgång. Den faktiska ökningen har emellertid gått långsamt och de uppsatta målen har inte infriats. Både under 1969, 1970 och den gångna delen av 1971 har utfallet blivit betydligt lägre än vad man räknat med i resp. års finansplaner. I den reviderade finansplanen förutses nu en investeringsuppgång i industrin med 9 procent under 1971 mot tidigare beräknade 12 procent. Skulle den planerade investeringsuppgången under 1971 inte komma till stånd blir anspråken på resurser i ett kommande skede med uppåtgående konjunktur mycket stora inte bara genom det uppdämda investeringsbehovet utan också på grund av stor efterfrågan för privat konsumtion, offentliga behov och lageruppbyggnad. Risken för en stark press på priser och kostnader i ett sådant läge blir betydande.

Mot denna bakgrund vill utskottet särskilt betona följande beträffande den ekonomiska politiken under innevarande år.

Utöver de åtgärder på det ekonomisk-politiska området och i fråga om arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiken, som redan vidtagits eller som aviserats i den reviderade finansplanen, finner utskottet det motiverat att generellt frisläppa företagens investeringsfonder för investeringar som påbörjas under innevarande år i områden utanför storstadsregionerna. Utskottet hänvisar på denna punkt också till sitt betänkande nr 27.

En ökad igångsättning av bostadsbyggande relativt tidigt under året kan få avsevärd betydelse för sysselsättningen under kommande vinterhalvår. En ökad igångsättning bör därför ske utan dröjsmål med anlitande av den s. k. konjunkturreserven. Statliga beställningar bör tidigareläggas, framför allt till företag inom stödområdet.

En grundläggande förutsättning för en ökning av industrins investeringar är tillgången på krediter. Under innevarande år har kreditsituationen lättat något. Det kreditutrymme som har frigjorts har i första hand reserverats för industrin. Inte minst på grund av de brister som finns på kreditmarknaden föreligger dock fortfarande svårigheter för många företag att skaffa sig erforderligt kapital. Detta gäller framför allt de mindre och medelstora företagen. Denna situation skulle kunna förbättras bl. a. genom att tillföra hantverks- och industrilånefonden ökade utlåningsresurser. Denna fråga har tidigare behandlats av riksdagen. Ifråga om olika kreditpolitiska åtgärder vill utskottet också hänvisa till sitt betänkande nr 28.

Räntenivån ligger fortfarande högt och den sänkning av diskontot som skett har uppenbarligen hittills endast haft begränsade verkningar

på företagens kreditkostnader. Det framstår därför som betydelsefullt att man särskilt observerar företagens möjligheter att i ökad utsträckning få tillgång till den del av kapitalmarknaden, som kan erbjuda långfristig kredit till fördelaktigast möjliga räntevillkor.

De aktuella förhållandena på avtalsmarknaden sätter självfallet sin prägel på den ekonomiska situationen i många avseenden. Utskottet anser att de akuta svårigheterna främst får tillskrivas det minskade totala löneutrymme som följt med den långsammare produktionstillväxten samt den kraftiga inflationen under 1970. En av förutsättningarna för att nya uppslitande motsättningar skall kunna undvikas är därför att statsmakterna kan skapa tilltro till sin vilja att förebygga en fortsatt hög inflation. Ytterligare konkurrensförsämrande prisstegringar skulle också få allvarliga konsekvenser för vårt internationella kostnadsläge och därmed påverka våra exportmöjligheter negativt. Kravet på inkallande av stabiliseringskonferenser, som förs fram i motionerna 1971: 1480 och 1971: 1483, och som tidigare behandlats av riksdagen har fortfarande aktualitet.

I detta sammanhang spelar också skattesystemet en viktig roll. En reform i enlighet med de i motionerna 1971: 1480 och 1971: 1483 framförda kraven på inflationsskyddade skatteskalor och avdrag skulle kunna verksamt bidra till att skapa tilltro till statsmakternas förmåga att vidmakthålla prisstabilitet. De nämnda motionerna behandlas i denna del av skatteutskottet.

Utskottet vill i fråga om det aktuella finanspolitiska läget anknyta till vad utskottet anförde i sitt betänkande 1971: 1 vid riksdagens början. Där inskärptes nödvändigheten av att riksdagens utgiftsprövning ägde rum under beaktande av behovet av en stram finanspolitik. Utskottet underströk att om det vid en samlad bedömning av riksdagens behandling av riksstatsförslaget visade sig att besluten innebär en försvagning av finanspolitiken, som icke är ett övervägt led i en samhällsekonomisk avvägning, så skulle detta föranleda kompenserande åtgärder, som vidmakthåller stramheten i statsbudgeten.

Utskottet har i sina egna betänkanden följt dessa riktlinjer. Även i övrigt synes riksdagsbehandlingen av riksstatsförslaget ha inneburit att utgiftsprövningen varit restriktiv. Några kompenserande åtgärder är inte erforderliga.

De statsfinansiella perspektiven på något längre sikt belyses i den långtidsbudget som bilagts kompletteringspropositionen (bilaga 3). Beräkningarna som utgår från den ambitionsnivå som kommit till uttryck i redan fattade beslut, visar på betydande utgiftsökningar för budgetåret 1972/73 samtidigt som enligt föreliggande kalkyler inkomsterna skulle öka långsammare än de senaste budgetåren. Departementschefen konstaterar också att i detta perspektiv måste synnerligen höga krav ställas på angelägenhetsgraden av nya utgiftsanspråk som förs fram.

Anvisningar härom har gått ut till myndigheterna inför arbetet med anslagsframställningarna för budgetåret 1972/73. Utskottet instämmer på denna punkt med departementschefen.

Vad beträffar de ekonomiska problemen på längre sikt vill utskottet i detta sammanhang inskränka sig till att beröra några av de frågor, som det anser vara av betydelse för ett ställningstagande till de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Vad först beträffar långtidsutredningens allmänna metodik och den centrala roll som mätmetoderna spelar i detta sammanhang får utskottet anledning att återkomma till detta spörsmål vid sin bedömning av vissa motioner rörande välfärdsbedömningar. Utskottet vill dock redan nu understryka att tillväxten av ekonomin mätt i traditionella ekonomiska termer lätt underskattar förslitningar av miljövärden och uppoffringar av mänskliga kvalitativa värden såsom psykisk och fysisk hälsa. Ekonomisk tillväxt har i sig ett pris och kan skapa nya problem. Samtidigt står det klart att tillväxt av de rent ekonomiska resurserna ofta är en förutsättning för att med framgång kunna tillgodose rent kvalitativa välståndskrav.

Stor enighet synes råda om de centrala målen för den ekonomiska utvecklingen på längre sikt. I långtidsutredningen anges dessa vara full sysselsättning, snabb ekonomisk tillväxt, rimlig prisstabilitet och balans i utrikesbetalningarna. Till dessa mål måste enligt utskottets mening också fogas regional balans.

Kraven på balans i utrikesaffärerna utgör en restriktion i den ekonomiska politiken och begränsar därmed handlingsfriheten. Det har med rätta framhållits att svagheter i detta avseende innebär ett allvarligt hot mot de ekonomiska och sociala målen. Det akuta behovet av att försöka förbättra bytesbalans och tjänstenetto är sålunda en avgörande förutsättning för att kunna uppnå andra mål.

Förutsättningarna för att uppnå balans i utrikesaffärerna inom den av långtidsutredningen och departementschefen angivna perioden — senast 1975 — sammanhänger i första hand med möjligheterna att styra de tillgängliga resurserna så att det blir möjligt att bygga upp ett konkurrenskraftigt näringsliv som kan hävda sig såväl på hemmamarknaden som på exportmarknaderna. Åtgärderna bör emellertid också ta sikte på att försöka begränsa den fortgående försämringen av tjänste- och turistbalansen.

En sådan medveten satsning på näringsliv och produktion kommer bl. a. att medföra stora krav på kreditförsörjningen. I detta sammanhang spelar bl. a. möjligheterna till upplåning på den internationella kreditmarknaden en viktig roll. En ökad utlandsupplåning kan, som framhålls i motionerna 1971: 1480 och 1971: 1483, ge möjligheter till en snabbare utbyggnad av produktionskapaciteten under en övergångsperiod. I första hand måste den inriktas på att omvandla de kortfris-

tiga krediter som redan tagits upp till mera långfristiga krediter. I likhet med flera av de remissinstanser, som yttrat sig över långtidsutredningens betänkande, finner utskottet det angeläget att man också prövar nya möjligheter att öka mängden riskvilligt kapital och öka det privata sparandet.

En sådan prioritering får också konsekvenser för den offentliga verksamheten. Det framstår sålunda som nödvändigt att statsmakterna särskilt under de närmaste åren visar återhållsamhet med nya offentliga utgiftsökningar. Detta gäller såväl beslut om statens egna utgifter som beslut som medför ökade utgifter för kommunerna. Som framhålls i motionerna 1971: 1480 och 1971: 1483 blir det därför allt viktigare att undersöka möjligheterna till besparingar inom den verksamhet som nu bedrivs av stat och kommun för att på så sätt skapa ökat utrymme för nya verksamhetsgrenar. Samtidigt måste effektivitetsutvecklingen inom statlig och kommunal förvaltning samt inom annan verksamhet i offentlig regi ägnas ökad uppmärksamhet. Yrkandena i de nämnda motionerna om utredningar om kostnads- och produktivitetsutveckling inom den offentliga sektorn behandlas närmare i utskottets utlåtande 1971: 29.

Frågan om arbetskraftstillgångarna under femårsperioden 1971—1975 har utförligt belysts i långtidsutredningen. Utredningen konstaterar att avsevärt större anspråk i fråga om ny personal reses än vad som kan beräknas stå till förfogande utifrån rimliga antaganden om bl. a. invandringens storlek och gifta kvinnors inträde på arbetsmarknaden. Som understryks bl. a. i motionen 1971: 1483 är det därför viktigt, att alla möjligheter tas tillvara att erbjuda förvärvsarbete för dem som nu saknar sådant och som vill söka sig ut på arbetsmarknaden. Särskilda åtgärder behöver därvid bl. a. sättas in för att trygga äldre arbetstagares och handikappades sysselsättning.

Från många håll redovisas stora svårigheter att rekrytera arbetskraft till industriarbete. Framför allt synes ungdomen i allt mindre utsträckning överväga industriarbete som utkomstmöjlighet. Dessa tendenser kan väntas bli ytterligare markerade. Industrins möjligheter att öka sin kapacitet är som utskottet redan framhållit å andra sidan den avgörande faktorn för att de uppställda målen när det gäller balans i utrikesaffärerna, snabb ekonomisk tillväxt, prisstabiliteten och fortsatt standardhöjning skall kunna realiseras. Särskilda åtgärder är enligt utskottets mening därför nödvändiga i detta sammanhang.

Utskottet vill också instämma i de krav på bättre ekonomisk planering, som förs fram både i motionerna 1971: 1480 och 1971: 1483 samt i långtidsutredningen och remissyttrandena över denna. Kravet på bättre beslutsunderlag i form av planer och översikter kan mycket väl förenas med kravet på flexibilitet i den ekonomiska politiken.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motioner-

na 1971: 1480 och 1971: 1483, båda såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

2. att riksdagen avslår motionen 1971: 1484 såvitt nu är i fråga."

MARCUS BOKTR. STHLM 1971 710025